

Dysleksja, czyli specyficzne trudności w nauce czytania i pisania

Co to jest dysleksja rozwojowa?

Terminem **dysleksja rozwojowa** określa się specyficzne trudności w nauce czytania i pisania u dzieci o prawidłowym rozwoju intelektualnym. Oznacza to, że wymienione trudności występują od początku nauki.

Dysleksją nabytą nazywamy utratę opanowanej już umiejętności czytania i pisania zwykle po uszkodzeniu mózgu wskutek choroby lub wypadku.

Określenie „dysleksja rozwojowa” jest używane jako nadrzędne wobec wybiórczych trudności w nauce czytania i pisania, czyli dysleksji, dysgrafii i dysortografii.

Wyróżnia się **cztery typy dysleksji rozwojowej**:

- a) dysleksja **typu wzrokowego** - cechuje się wybiórczymi zaburzeniami rozwoju spostrzegania i pamięci wzrokowej, koordynacji wzrokowo - ruchowej;
- b) dysleksja **typu słuchowego** - występują przede wszystkim zaburzenia pamięci i spostrzegawczości słuchowej, często powiązane z zaburzeniami funkcji językowych (zaburzony odbiór dźwięków mowy, ich zapamiętywanie i operowanie nimi);
- c) dysleksja **integracyjna** - zaburzona jest koordynacja funkcji percepcyjno-motorycznych;
- d) dysleksja **typu mieszanego** - charakteryzuje się występowaniem zaburzeń funkcji słuchowo - językowych, pamięci słuchowej, percepcji wzrokowej, pamięci wzrokowo-słuchowej i wyobraźni przestrzennej.

Specyficzne trudności w opanowaniu umiejętności czytania i pisania są konsekwencją zaburzeń funkcji percepcyjno - motorycznych i ich integracji. Są to zaburzenia funkcji językowych, spostrzegania, motoryki, uwagi, pamięci.

Specyficznych trudności w uczeniu się **nie można** rozpoznać u dzieci z:

- inteligencją niższą niż przeciętna;
- niepełnosprawnością intelektualną;
- niedosłuchem i niedowidzeniem;
- chorobami neurologicznymi takimi jak epilepsja, dziecięce porażenie mózgowe;
- po urazach głowy lub zapaleniu opon mózgowych;
- zaniedbanych środowiskowo.

Wiele dzieci ma niską motywację do nauki, co może stanowić przyczynę trudności w uczeniu się, ale nie jest symptomem dysleksji.

Badania wykazują, że 10 - 15% uczniów ma specyficzne trudności w uczeniu się, w tym 3 - 4% to przypadki dużego nasilenia dysleksji, które określa się mianem **głębokiej postaci dysleksji**. Profesor Marta Bogdanowicz pisze o niej tak: „Można zaproponować tu podstawowe kryterium rozpoznania, takie jak: zatrzymanie się na poziomie *czytania elementarnego* (klasy II) i nieosiągnięcie poziomu czytania zaawansowanego lub opóźnienie o 3 - 4 lata w zakresie umiejętności czytania. Tak poważnym zaburzeniem czytania zwykle towarzyszą równie poważne zaburzenia opanowania poprawnej pisowni. Inną postać tych zaburzeń cechuje istotne opóźnienie w czytaniu przy bardzo nasilonych trudnościach w pisaniu zarówno w zakresie poprawności pisowni, jak i budowania wypowiedzi na piśmie, błędów stylistycznych i interpunkcyjnych”*.

W wieku przedszkolnym można rozpoznać objawy, które cechują dzieci tak zwanego ryzyka dysleksji. Takiego określenia używa się w przedziale wiekowym od 5 do 9 lat.

Co nazywamy dysleksją?

W wąskim ujęciu termin **dysleksją** oznacza specyficzne trudności w nauce czytania. Mogą one wynikać z zaburzenia analizatora wzrokowego, co się przejawia trudnościami w rozpoznawaniu liter, lub z zaburzenia analizatora słuchowego - symptomem są trudności w wyodrębnianiu głosek w słowach. Czasami występują zaburzenia obu analizatorów: wzrokowego i słuchowego.

Proces nabywania przez dziecko umiejętności czytania jest bardzo skomplikowany. Aby czytanie stało się automatyczne, uczeń musi przejść dwa etapy, które przygotowują go do nabycia tej umiejętności.

Pierwszy etap prowadzi do prawidłowego spostrzegania wzrokowego. Dziecko musi zobaczyć kształt liter i wysłać odpowiednie impulsy do mózgu. Jego oczu będą analizowały tekst od strony lewej do prawej. W tym czasie dziecko będzie układało litery w wyrazy, a wyrazy w zdania. Litery i ich ułożenie przestrzenne są przekazywane do mózgu, który musi je rozpoznać. Mózg to magazyn wyrazów znanych i nieznanymi. Wiele wyrazów jest podobnych pod względem kształtu, układu liter i długości. Jeśli dziecko rozpoznaje wyrazy bez trudu, czynność czytania staje się automatyczna, jeżeli nie rozróżnia kształtu liter, mówimy o **deficycie w zakresie percepcji wzrokowej**.

Drugi etap kończy się osiągnięciem prawidłowego poziomu fonologicznego. Wyrazy są dzielone na dźwięki, czyli **fonemy**. Fonemy zapisujemy za pomocą liter. Litery, które odpowiadają odpowiednim fonomom, nazywamy **grafemami**. Na przykład w wyrazie „chrzan” dźwięk „ch” jest kombinacją liter „c” i „h”, a dźwięk „rz” składa się z liter „r” i „z”. Te same grafemy mogą odpowiadać różnym fonomom. Aby dziecko mogło czytać automatycznie, musi posiadać fonologiczną zdolność rozróżniania fonemów. Konieczne jest również wzbogacanie zasobu słownictwa.

Najczęstszą przyczyną trudności w nauce czytania są trudności w zakresie umiejętności fonologicznych. Dziecko nie potrzebuje wówczas odkodowywać grafemu na odpowiadający mu fonem. Nie dotyczy to jednak wszystkich dzieci z problemami w czytaniu.

Charakterystyczne objawy trudności w czytaniu to:

- niechęć do czytania;
- długo utrzymujące się literowanie, trudności z syntezą głosek;
- opuszczanie liter w wyrazach, co powoduje deformowanie wyrazów;
- gubienie się w tekście;
- czytanie wspak (często na początku nauki czytania);
- wolne tempo czytania;
- zgadywanie wyrazów na podstawie przeczytanej pierwszej sylaby;
- trudności w rozumieniu czytanego tekstu (koncentracja na technice czytania, a nie na czytanej treści);
- bardzo szybkie czytanie, ale z dużą liczbą błędów.

Czym się charakteryzuje dysgrafia?

Dysgrafią nazywamy niski poziom graficzny pisma. Często jest to brzydkie, nieczytelne pismo z zaburzonym rytmem. W początkach nauki pisania dziecko ma trudności z odtwarzaniem kształtu liter i mieszczaniem ich w liniaturze. Litery mają różną wielkość, nie zawsze są połączone, są „rozchwieane”. Estetyka zeszytów pozostawia wiele do życzenia. Strony są niewłaściwie zaplanowane, a silny nacisk ołówka, pióra czy długopisu powoduje zniszczenie kartki. Występują liczne skreślenia i zamazywanie wyrazów. Uczniów z dysgrafią cechuje też mała precyzja ruchów ręki, częsty jest nieprawidłowy uchwyt ołówka czy długopisu. Pismo uczniów klas starszych staje się niemożliwe do odczytania.

Tempo pisania jest bardzo wolne, często uczeń ma trudności z nadążeniem za tempem klasy.

Pismo dysgraficzne u ucznia starszego można rozpoznać, jeśli:

- występuje zmienny kierunek pisma, różne położenie liter w wyrazie, a wyrazów w zdaniu;
- litery są niedokończone lub zdeformowane, brakuje drobnych elementów;
- w wyrazie występują litery różnej wielkości, a odstępy między literami i wyrazami są nierówne;
- brakuje połączenia liter w wyrazie lub połączenia są na różnym poziomie;
- występuje niewłaściwe zagęszczenie liter w wyrazach;
- dużo jest poprawek i skreśleń.

O dysgrafii można mówić wówczas, gdy kilka podanych symptomów występuje u ucznia przez dłuższy czas.

Co to jest dysortografia?

Dysortografią nazywamy trudności w pisaniu poprawnym pod względem ortograficznym, zniekształcenia zapisu wyrazów, pomijanie liter, przedstawianie ich kolejności w wyrazach, mylenie liter o podobnych kształtach. O dysortografii możemy mówić, gdy dziecko opuszcza drobne elementy liter (kropeczki, kreski, ogonki) lub zniekształca zapis całego wyrazu.

Należy jednak mocno podkreślić, że dysortografię diagnozuje się tylko wówczas, kiedy dziecko opanowało teoretyczne zasady pisowni i wykonało zestaw ćwiczeń przewidzianych w celu utrwalenia obrazu graficznego wyrazu i wypracowania nawyku poprawnego pisania.

Co to jest dyskalkulia?

Według słowackiego neuropsychologa L. Kośca: „dyskalkulia rozwojowa jest strukturalnym zaburzeniem zdolności matematycznych, mających swe podłoże w zaburzeniach genetycznych wrodzonych tych części mózgu, które są bezpośrednim podłożem anatomiczno - fizjologicznym dojrzewania zdolności matematycznych odpowiednio do wieku, bez jednoczesnego zaburzenia ogólnych funkcji umysłowych”.

Mówiąc prościej, **dyskalkulia** to specyficzne trudności w uczeniu się matematyki.

Źródło: Wydawnictwo Operon